ANDREEA OANA OPREA
"Transilvania" University of Braşov

RADU G. ŢEPOSU AND THE CRITI-FICTION

Abstract: This paper analyses Radu G. Ţeposus's books of criticism, in relation with the theoretical concept of critifiction, that was developed by the American novelist, Raymond Federman. The main feature of Ţeposu's criticism, namely the way he fragments his objective style with short pages of subjective writing, can surprise the reader. Thus, the presence of rupture legitimates the idea of the development of critifiction in Radu G. Ţeposu's volumes of criticism, as a mixture –neither criticism, nor pure fiction- a hybrid text.

Keywords: criticism, confession, critifiction, postmodernism, epiphany.

Radu G. Ţeposu este un critic atipic care reuşeşte să îşi suprindă lectorul atât prin capacitatea de a se detaşa de propria generaţie, analizând fenomenul postmodernismului în plină afirmare, cât şi prin umorul şi ironia afişată, dar, mai ales, prin stilul abordat în volume sale de critică şi istorie literară. Acest stil deosebit este caracterizat prin împletiri ale tonului sobru cu cel jovial, printr-un amestec de pagini de analiza fină, fragmentate de pasaje confesive. Astfel, tocmai această lipsă a constanţei, în raport cu tiparul criticii obiective, reprezintă canava lucrării de faţă.

În ultimele două cărţi ale criticului braşovean, în ordinea apariţiei, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă* (1993*)* şi *Suferinţele tânărului Blecher* (1996), se poate vorbi, dincolo de critică, de o manifestare timidă de criti-ficţiune- termen scos la iveală de prozatorul american Raymond Federman, pentru a desemna un text „mixtură" între critica literară propriu-zisă şi pagini de ficţiune- termen folosit generic .

Această formă de literatură, amalgam între critică şi ficţiune prin întoarcerea subiectului spre sine, către latura sensibilă este simptomatică pentru criticul postmodern. În acelaşi timp, mişcarea spre interioritatea subiectului creator îşi poate găsi punctul de plecare şi în nevoia criticului de a ieşi din limitatorul demers pe care îl implică profesiunea. Pornind de la afirmaţia ce a căpătat deja accepţie de truism: „un critic este un scriitor ratat", criti-ficţiunea ar putea fi produsul momentelor de explozie a laturii creatoare a criticului sătul să mai citească şi pentru alţii, îndreptându-se, prin urmare, în scurte intervale de timp, spre ceea ce Matei Călinescu numea „lectura ca act devorator, compensatoriu şi consumatorist" [1], aruncându-se în dimensiunea plăcerii textului.

Însă, consider că, în spatele paginilor de criti-ficţiune ale lui Radu G. Ţeposu stă cu totul altceva, o pornire confesivă, o oglindă a stărilor convulsive ale subiectului creator care are ca punct de plecare noţiunea de „experienţă revelatoare" pe care Virgil Podoabă o foloseşte pentru a desemna: „punctul de plecare genetic, pre-formal şi pre-tematic, al operelor. Acest gen de experienţă, diferit de toate celelalte, lasă o urmă indelebilă în fiinţa scriitorului şi chiar îl transformă. Este, de regulă, o experienţă pe care o surprinde bine termenul german Erfahrung."[2] O experienţă de genul crizei, al unui şoc sau al unei întreruperi a cursului firesc al vieţii.

[1] Matei Călinescu, *Aspecte literare*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1965, pp. 328-330.
[2] Virgil Podoabă, *Fenomenologia punctului de plecare*, Editura Universităţii Transilvania, Braşov, 2008, p.169.

BDD-A21786 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:55 UTC)

În cazul lui Radu G. Ţeposu, experienţa revelatoare nu este de tipul celei proustiene, pozitive, în care factorul declaşator este reprezentat de madlenă ci este o adevărată experienţă scurcircuitantă a cursului existenţial, un moment de o durere ce atinge intensitatea ultimă pe scara valorică a capacităţii de anduranţa a umanului: moartea fiicei sale. Acest eveniment nu numai că îl atinge până la nivel visceral, dar îl transformă atât ca om cât şi ca scriitor, experienţă la care el face apel la un moment dat, imprimându-i astfel, caracterul de-scriptibil: „Însă ce poate fi mai trist şi mai dureros pentru un om postmodern decît să-şi recupereze fiica moartă într-o seară de decembrie, prin nişte nenorocite de fraze? Îi voi putea spune eu ei, minţindu-mă cinic, din text te-ai născut şi în text te vei întoarce?”[3]

Impactul pierderii fiicei sale este iniţial stocat la nivelul gândirii, unde produce schimbări ireversibile asupra omului şi subiectului creator, Radu G. Ţeposu, echivalente unei „operaţii pe cord”, urmând ca pierderea să fie transferată prin mărturisire în *Istoria tragică & grotescă…,* prin transpunerea acesteia în limbaj, devenind obiect al comentariului, oferind potenţialitate metadiscursului.

Această experienţă revelatoare negativă care „poate avea loc oriunde şi poate veni de oriunde”[4], se întâmplă să fie rezultatul decesului, în urma unui „accident stupid”, al fiicei criticului, moment ce pentru subiectul creator iese din temporalitatea normală, întrând într-o altă sferă extratemporală, imposibil de măsurat, specifică unei astfel de experienţe- „răstimpul revelator”[5]. În analiza privind latura negativă a experienţei şi a timpului la Bataille, Virgil Podoabă notează despre această ieşire din curgea normală a timpului, de natură thanatică următoarele: „În clipa mortală batailleană, are loc brusc şi inopinat [...] un salt de pe ascuţişul clipei efemere într-un timp fără timp, acelaşi plonjon din punctul minim şi perisabil al timpului în oceanul fără de limite al acestuia. Într-o străfulgerare neagră, tot atât de lungă cât un blitz negru, subiectului experienţei blestemate saltă miraculos, părăsindu-şi pentru o clipă existenţa şi fiinţa discontinue [...] în cealaltă dimensiune, adică în dimensiunea fără dimensiune, în timpul privat de temporalitate: în continuitatea batailleană."[6]

Şi ţotuşi, dincolo de drama evenimentului extrem, această experienţă revelatoare de natură negativă, aparţine „părţii blestemate”, partea „nocturnă” a lumii interioare a omului, aşa cum a fost teoretizată de Georges Bataille. Tocmai această experienţă negativă - în acest caz, moartea - este singura ce are capacitatea de a face posibil saltul la discontinuitate, de la durabil la continuitate, la nelimitat. Contactul cu moartea fiicei reprezintă, aşadar, ruptura din existenţa criticului, din identitatea sa personală - analog negativ al miraculosului. Astfel, acest moment de criză intensă, ce transformă radical subiectul creator, reprezintă punctul genetic al operei. Tendinţa lui Radu G. Ţeposu de a se introduce pe sine ca personaj, caracterul melancolic ce planează asupra paginilor de critică literară îşi trag seva tocmai din experienţa care îl determină să devină un altul, alt om.

Tranformarea -„Grad zero. Scriptibil. Descriptibil.”[7]- se produce imprevizibil, căci, experienţa revelatoare survine în momentul scrierii *Istoriei…* , mai exact în momentul teoretizării conceptului de postmodernism şi a celui de generaţie. Mai mult, reiterarea momentului dramatic produce un set de emoţii puternice prin care subiectul creator: „devine realmente suveran, adică liber de supunere la regulile caracteristice timpului muncii şi de cele ale comunicării slabe, convenţionale, neautentice şi nepoetice”[8] Este vorba despre un subiect creator frustrat, în acelaşi timp, de micimea frazelor incapabile să îmbrace just momentul

[3] Radu G. Ţeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2006, p. 63.
[4] Virgil Podoabă, *op.cit.* , p.43.
[5] *Ibid.* , p.48.
[6] *Ibid.*, p.130
[7] *Ibid.*, p.41.
[8] *Ibid.*, p.131.

BDD-A21786 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:55 UTC)

dramatic iniţial, net superior şi incomparabil, după cum reiese din spusele criticului: „A inventa paradigme, ce insolenţă![…], în loc să mă gândesc la fiica mea Roxana, care a sfârşit atât de stupid în urmă cu trei ani, cînd mai avea puţin pînă să intre la şcoală. Dar acum chiar asta fac, mă gîndesc la ea şi-o dau naibii de paradigmă şi printre rândurile acestor pagini îmi apar literele ei rotunde şi suave, căci ştia să scrie, şi-mi spun că, uite, omul postmodern nu şi-a pierdut sensibilitatea, chiar dacă îşi inflamează luciditatea pentru a nu se lăsa narcotizat de iluzii precare, chiar dacă ştie că totul e text, cum ne-a învăţat Borges."[9]

Mărturisirea este şi un argument al caracterului fragmentar al discursului său alcătuit dintr-un joc de alternare a paginilor de critică şi istorie literară cu pasaje confesive, al contradicţiilor sale interioare, al dualităţii sale creatoare care îl apropie de criti-ficţiune. Căci, după ce regretă detaşarea sa totală, după ce îşi reproşează interesul pentru conceptul de postmodernism în detrimentul realităţii dureroase a pierderii fiicei - „ A inventa paradigme, ce insolenţă!"-, se întoarce rapid la statutul postmodernului- „omul postmodern nu şi-a pierdut sensibilitatea"- nu numai a criticului ci şi a omului. Astfel, Ţeposu nu numai că încearcă să îşi sincronizeze scriitura la conceptul de postmodernism, dar îl şi lărgeşte în existenţial.

Ar trebui lămurită, pe scurt, alegerea de a folosi verbul „a încerca" când se vorbeşte despre postmodernimul criticului. Acest demers de a imprima manierei sale de a scrie accente postmoderne prin alternarea tonului obiectiv cu cel ludic şi autoironic, prin ruperea unităţii şi coerenţei cărţii sale, pe alocuri eşuează, deoarece, cum bine observa Al. Cistelecan: „Criticul se autoflatează, dându-se drept postmodernist."[10] În analizele sale Ţeposu rămâne, inconştient, mai degrabă fidel modernismului. De exemplu, în *Istoria tragică & grotescă…,* în capitolul *Criticismul teatral şi histrionic. Comedia literaturii*, „pulverizarea eului", un element ce se apropie de conceptul de postmodernism este pentru exeget, un motiv de slăbiciune în lirica lui Mircea Petean: „ Versurile lui Petean se resimt de absenţa omogenităţii, de lipsa efuziunii dintre fiinţă şi lume, de pulverizarea eului."[11]

Revenind la imaginea de postmodern pe care Radu G. Ţeposu şi- o creează, bineînţeles că acesta duce o viaţă postmodernă şi are o familie cu o gândire postmodernă. După o revenire de cinci pagini de la pasajul referitor la moartea fiicei sale la partea teoretică a criticii amfibie, exegetul rupe cursul capitolului numit *Semnele schimbării. Postmodenismul* cu un fragment biografico- personal care atestă postmodernitatea fiicei lui: „şi deodată se deschide uşa şi-şi vîră capul fata cea ta cea mică şi te întreabă, serioasă, căci ştie că tu ai de lucru[…], ce faci , tată, scrii? Şi la fel de serios, tu-i răspunzi, scriu, dragă, scriu şi ea îşi caută iar cuvintele, un pic bîlbîindu-se, un pic prefăcîndu-se şi iar te întreabă, scrii tată, scrii toate cărţile astea? Copil postmodern, te gândeşti tu cu ironie."[12]

În ceea ce priveşte amestecul de critică si ficţiune, *Istoria tragică& grotescă…* ajunge să se apropie de concept prin introducerea acestor pasaje cu caracter confesiv, atât la început, în *Prefaţă târzie* în care întocmai ca într-un roman de aventură se povestesc peripeţiile ce au loc odată cu parcurgerea drumului spre publicarea volumului, şi la sfârşit, prin *Melancolia textului*- o pagină parcă desprinsă din jurnal, în care accentul cade pe dezvăluirile sinelui, cât şi pe parcursul eseului ce teoretizează conceptele de postmodenism şi generaţie.

Introducerea acestor fragmente narative conduc la crearea unei senzaţii de confuzie, la un prim contact cu volumul, tocmai datorită înşelării aşteptărilor lectorului de a găsi între copertele cărţii doar judecăţi de valoare referitoare la scriitorii deceniului literar nouă.

Maniera de a combina elemente de istorie şi critică literară cu pasaje confesive poate avea, totuşi, şi o miză subsidiară, miză ce se referă la captarea atenţiei publicului cititor,

[9] Radu G. Ţeposu, *op.cit.* , 2006, p.63.
[10] Al Cistelecan, *Postmodernul bovaric*, prefaţă la Istoria tragică & grotescă…, Ediţia a III-a , Bucureşti, Cartea Românească, 2006 .
[11] Radu G. Ţeposu, *op. cit*, p.162.
[12] *Ibid.* , p.69.

BDD-A21786 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:55 UTC)

apropierea acestuia de terenul arid al criticii şi menţinerea în stare de trezie a interesul lectorului. Acest scop comercial, „captatio benevolentiae" modernizat, nu acţionează doar intern, între copertele cărţilor ci migrează abil spre exterior, plasându-se la nivelul titlurilor ca nişte „clopoţei comerciali" [13] ai ambiguităţii, apelativ justificat tocmai prin valenţele de lectură ale titlurilor, fie ad litteram, fie uşor ironic, indiferent de alegere, ele totuşi intrigă, suscită curiozitatea.

Pentru *Suferinţele tânărului Blecher* analiza trebuie să înceapă de la momentul genetic, căci a fost redactată spre sfârşitul studenţiei şi prin urmare subiectului creator nu a fost metamorfozat de experienţa revelatoare negativă, însă a întâmpinat numeroase oprelişti în parcursul publicării acestuia. Parcă predestinat, manuscrisul „a stat pitit printre hîrţoage, aproape uitat"[14] şi publicat în anul 1996, după apariţia *Istoriei tragice & groteşti…* , deci după nefericitul eveniment al morţii fiicei.

Iar pentru că: „aproape două decenii înseamnă mult în cariera unui critic. I-am croit o haină stilistica nouă, am eliminat extravaganţele juvenţei şi am adus bibliografia critică la zi[…]"[15].

Totuşi, revizuirile şi adăugirile care apar în volum la momentul ultimei tentative de publicare în 1996, sforţare soldată cu reuşita, datează din perioada maturităţii, venind din partea unui subiect critic transformat de experienţa revelatoare.

Acest tip de experienţă stă la originea operei, echivalentul punctului ontic, iar în cazul acestui volum, forma exista, însă nu era şlefuită de măiestria criticului matur care îşi simte studiul juvenţei incomplet din cauza dezacordului dintre cele două subiecte creatoare, dintre cei doi: Radu G. Ţeposu- studentul şi Radu G. Ţeposu-scriitorul complet.

Desigur că, demersul din tinereţe reuşeşte să îşi atingă miza iniţială, aceea de a evidenţia importanţa literaturii lui Max Blecher şi de a îl plasa pe acesta în locul cuvenit în istoria literară, mizăde la momentul finalizării eseului în 1978- sfârşitul studenţiei. Având în vedere că, exegetul încearcă în repetate rânduri publicarea eseului, singurele impedimente ţinând de birocraţia editorială, iar în 1996 la reîncercarea publicării volumului, modificările nu sunt radicale, faţă de structura lucrării de licenţă, căci nevoia de revenirea asupra acestuia îşi află seva în procesul de metamorfozare produs în toţi acei ani, este clar faptul că modificările sunt rezultatul experienţei revelatoare şi nu urmarea identificării unor judecăţi inexacte.

De această dată, cartea în discuţie nu mai este fragmentată de porniri confesive. Efectul de joc dintre discursul critic şi cel artistic, specific criti-ficţiunii este creat prin încadrarea eseului, la început de *Câteva cuvinte pentru uzul cititorului*, echivalentul *Prefeţei târzii* din volumul apărut în 1993, în care se prezintă probele pe care eseul a trebuit să le treacă pentru a fi publicat. Cealaltă extremitate*, Boală, vertij, fandacsie*, care încheie şi volumul, este un pasaj cu caracter personal în care accentul cade pe cumulul de senzaţii şi sentimente extrem de puternice care atestă o stare precară a subiectului creator şi care, aş putea spune, sunt urmarea unui eveniment crucial de natură negativă, care ar putea fi legat de mărturisirea din volumul precedent: „Mă trezesc uneori noaptea şi camera îmi pare un deşert rece, înfrigurat. Prin sufletul meu trec hiene hămesite, corpul se crispează, se chirceşte, se prăbuşeşte din nou în somn. Bătaia inimii mele, care foşneşte ca un alizeu, e un semn că sunt o fiinţă crepusculară."[16]

Ceea ce face, mai concret, Radu G. Ţeposu în volumele sale de critică este să scoată în plină lumină autorul din camera sa de lucru, transformând astfel, absenţa în prezenţă,

[13] Virgil Podoabă, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, în Vatra, an XXIII, nr.9(270), sept 1993.
[14] Radu G. Ţeposu, *Suferinţele tânărului Blecher*, Ed. Minerva. Bucureşti, 1996, p.7.
[15] *Ibid.*, pp.7-8.
[16] *Ibid.*, p.85.

BDD-A21786 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:55 UTC)

împingând instanţa hieratică în mijlocul scenei, punând-o să îşi joace rolul vieţii sale, însă nu fără riscuri. Căci, dincolo de inovaţie, acest joc intricat transformă cărţile sale în hibrizi, pagini seci de analiză şi teorie întrerupte de texte sau pasaje cu caracter confesiv, cu nuanţe de melancolie ce îşi au originea în existenţa sa. De exemplu, în *Suferinţele tânărului Blecher*, în capitolul *Boală, vertij, fandacsie* pornirile creatoare încep astfel: „În timp ce redactam ultimele fraze ale eseului despre Blecher, trupul meu a fost invadat brusc de un leşin metalic. Sîngele meu nu mai era înviorat de peşti iuţi şi năvalnici, ci stăvilit parcă de nişte inflorescenţe de sîrmă ghimpată. M-am repezit la geam, ca să privesc afară, de la fereastra camerei mele. Imaginea călugărului cu rasă şi potcap, care traversa curtea înzăpezită a mînăstirii, precum un greier gîrbovit, a explodat deodată şi-n faţa ochilor mi-a apărut o pată neagră, intensă ca un nor de antracit.[…]”[17] ; sau în *Istoria tragică & grotescă…:* „ […] Te scoli în fiecare dimineaţă la fel, îţi pipăi faţa puhăvită de somn, mîinile încolăcite ca nişte şerpi buimaci, capul mătăhălos, şi simţi că exişti cu adevărat, că eşti chiar tu, în ciuda viselor de peste noapte, în care te vedeai plutind în aer ca o rufă de vînt.”[18]

Mai mult, punându-se pe sine în pagină sparge tiparul critic al epocii, dominat de o atitudine rece şi distantă, apropiindu-se de o critică atipică, de criti-ficţiune: „Criticul este de obicei o absenţă, o instanţă abstractă, mai mult sau mai puţin obiectivă iar Ţeposu a vrut să demonstreze că fiinţa insipidă a criticului nu e lipsită de semnificaţie, ea participă la text cu întrega fiinţă şi ascunde dincolo de rândurile seci o dramă sau un şir de drame.”[19]

Totuşi, Radu G. Ţeposu alege să nu îşi scrie cărţile pornind doar de la propria sa experienţă revelatoare, ci punând drept paravan nişte teorii bine delimitate, în cazul primei cărţi, în ordinea apariţiei, existenţa unei alte ierarhii valorice a generaţiei ’80, problematica postmodernismului ca ordonator al întregii grupări, iar în cazul *Suferinţelor tânărului Blecher* miza, stând în relevarea importanţei literaturii de factură decadentistă ce ilustrează criza ontologică a fiinţei în spaţiul românesc.

Cheia ambiguităţii a fost cu siguranţă deţinută de către autor, însă o posibilă explicaţie pentru lectorii ce nu mai pot beneficia, din păcate, de un răspuns din partea lui Radu G. Ţeposu, stă tocmai în manifestarea personalităţii sale creatoare în cadrul volumelor de critică şi istorie literară. O alta se îndreaptă spre existenţa unui fenomen simptomatic care caracterizează majoritatea scriitorilor de după ultimul Război, experienţă ce ţine de „il pesiero debole”, ce se îndepărtează de Erfahrung şi care, cu alte cuvinte, nu mai produce schimbări în subiectul creator.

În cazul lui Radu G. Ţeposu, literatura sa „hibrid”, stadiu incipient al criti-ficţiunii, care scoate capul deasupra blocului compact al criticii literare obiective, în care criticul era o instanţa fără semnificaţie în text, aflat în spatele cortinei, este rezultatul unor intermitenţe între manifestările experienţei revelatoare tari şi ale celei slabe, o încercare care atinge, punctul forte în *Istoria…* sa, o încercare de inserare a frânturilor biografico-personale, ca liant al realul, care atestă latura postmodernă a criticului.

Bibliografie

Ţeposu, Radu G., *Viaţa şi opiniile personajelor*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1983.

[17] *Ibid.,* p.84.
[18] Radu G. Ţeposu, *Istoria tragică & grotescă …*, pp. 324-325.
[19] Al. Cistelecan, *Istoria tragică şi grotescă a întunecatului deceniu literar nouă. de Radu G. Ţeposu,* interviu realizat de Mihai Drăgolea în Vatra, an XXIII, nr. (270) 9, septembrie 1993.

BDD-A21786 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:55 UTC)

Ţeposu, Radu G., *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, Ed. a 3-a Bucureşti, Editura Cartea Românească, 2006.

Ţeposu, Radu G., *Suferinţele tânărului Blecher*, Bucureşti, Editura Minerva, 1996.

Bataille, Georges, *Erotismul*, trad.: Dan Petrescu, Bucureşti, Editura Nemira, 2005.

Călinescu, Matei, *Aspecte literare- Gânduri despre critica literară*, EPL, 1965.

Cistelecan, Al. *Istoria tragică şi grotescă a întunecatului deceniu literar nouă. de Radu G. Ţeposu,* interviu realizat de Mihai Drăgolea în Vatra, an XXIII, nr. (270) 9, septembrie 1993.

Cistelecan, Al. *Postmodernul bovaric*, prefaţă la „Istoria tragică & grotescă…", Ediţia a III-a , Bucureşti, Cartea Românească, 2006.

Podoabă, Virgil, *Fenomenologia punctului de plecare*, Braşov, Editura Universităţii Transilvania , 2008.

Podoabă, Virgil, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, în „Vatra", an XXIII, nr. (270) 9, setembrie, 1993.

ACKNOWLEDGEMENT: This paper is supported by the Sectoral Operational Programme Human Resources Development (SOP HRD), ID134378 financed from the European Social Fund and by the Romanian Government

BDD-A21786 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:55 UTC)